

GRAU EN INFERMERIA

28121 - ANTROPOLOGIA DE LA SALUT

Informació general

- Curs acadèmic 2025/26
- Departament: Salut
- Tipus d'assignatura: Bàsica
- Curs: Primer
- Trimestre: Segon
- Nombre de crèdits: 6
- Professorat:
 - Gemma Garreta Parés [<ggarreta@tecnocampus.cat>](mailto:ggarreta@tecnocampus.cat)
 - Emilio Ferrer Romero [<eferrero@tecnocampus.cat>](mailto:eferrero@tecnocampus.cat)
 - Isabel Morales Benito [<imorales@tecnocampus.cat>](mailto:imorales@tecnocampus.cat)

Llengües de docència

- Català

Els idiomes que conviuen a l'aula són el català, el castellà i l'anglès. La prova final es realitzarà en català.

Els alumnes que necessitin realitzar la prova final en castellà hauran de sol·licitar-ho amb un mínim de 15 dies d'antelació a la data de l'examen

Presentació de l'assignatura

La complexitat dels processos de salut, malaltia, atenció i prevenció reclamen la necessitat d'abordatges analítics interdisciplinaris que desborden els límits de les anomenades ciències biomèdiques. En atenció a aquest reclam, l'assignatura d'Antropologia de la Salut proposarà a l'estudiant un recorregut pels principals camps d'intersecció entre les Ciències de la Salut i les Ciències Socials, prioritzant la identificació i el reconeixement de les aportacions formulades des de la perspectiva antropològica a la comprensió del procés salut-malaltia. En finalitzar l'assignatura l'estudiant serà capaç d'identificar els factors socials, culturals i econòmic-polítics que intervenen en el devenir d'aquest procés, assimilant a l'hora coneixements i habilitats reflexives que l'habilitaran per abordar la salut i la malaltia més enllà de la seva dimensió tècnica i biològica. L'alumnat serà també capaç de reconèixer les aportacions específiques de l'Antropologia al camp de la salut, valorant els avantatges d'incorporar una perspectiva sociocultural a la pràctica professional de la infermeria tant en un context assistencial com comunitari.

El programa està compost per quatre mòduls temàtics disposats en atenció als objectius d'aprenentatge de l'assignatura. A través de cada un d'ells s'exploraran diferents camps de l'Antropologia de la Salut de forma compartimentada. Tot i així, l'itinerari en progressió marcat des de la metodologia docent té com a objectiu afavorir una visió integrada de l'assignatura, facilitant la identificació de les aportacions de l'Antropologia a la pràctica professional de la Infermeria. Tots els mòduls comptaran amb una part teòrica a partir de la que s'aniran introduint els principals continguts explicats al temari. L'assignatura inclourà seminaris de grups reduïts on s'estimularà la capacitat de l'alumnat per relacionar els conceptes teòrics amb les lectures, visionats i/o els estudis de cas. Els tres primers mòduls es plantegen amb l'objectiu general d'introduir l'alumnat en l'ampli terreny reflexiu de l'Antropologia de la Salut. L'itinerari proposa una aproximació als conceptes de societat i cultura, entesos com a elements constitutius de tota experiència humana i una aproximació a l'àmbit de la salut, la malaltia i l'atenció, valorant el seu estret vincle amb l'ordenament social i la diversitat de formes culturals. A través del quart mòdul "Antropologia i Infermeria" s'exploraran els espais de relació entre els conceptes de l'Antropologia i l'univers de la praxis Infermera. L'objectiu serà convidar l'alumnat a emetre una mirada antropològica sobre els objectes, els debats, les representacions i les pràctiques de les ciències de la salut amb especial atenció a la professió Infermera.

L'ús de la intel·ligència artificial (IA) en aquesta assignatura es troba regulat al Pla d'Aprenentatge. Cal consultar-lo per conèixer les condicions específiques d'ús.

L'aula (física o virtual) és un espai segur, lliure d'actituds masclistes, racistes, homo?fobes, tra?nsfobes i discriminato?ries, ja sigui cap a l'alumnat o cap al professorat. Confiem que entre totes i tots puguem crear un espai segur on ens puguem equivocar i aprendre sense haver de patir prejudicis d'altres.

Competències/Resultats d'aprenentatge

Bàsica

- CB4_ Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic, tant especialitzat com no especialitzat
- CB5_ Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- CB2_ Que els estudiants sàpiguin aplicar els seus coneixements a la seva feina o vocació d'una forma professional i tinguin les competències que cal demostrar per mitjà d'una elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi
- CB1_ Que els estudiants hagin demostrat tenir i comprendre coneixements d'una àrea d'estudi que tingui la base en l'educació general, i s'acostuma a trobar a un nivell que, si bé es recolza en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de la vanguardia del seu camp d'estudi
- CB3_ Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir o interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi), per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes rellevants de caire social, científic o ètic

Específica

- CE8_ Identificar les respostes psicosocials de les persones davant de diferents situacions de salut (en particular, la malaltia i el patiment), seleccionant les accions adequades per a proporcionar ajut en les mateixes. Establir una relació empàtica i respectuosa amb el pacient i la família, segons la situació de la persona, problema de salut i etapa de desenvolupament. Utilitzar estratègies i habilitats que permetin una comunicació efectiva amb pacients, famílies i grups socials, així com l'expressió de les seves preocupacions i interessos
- CE10_ Conèixer i identificar els problemes psicològics i físics derivats de la violència de gènere per capacitar a l'estudiant en la prevenció, la detecció precoç, l'assistència, i la rehabilitació de les víctimes d'aquesta forma de violència

General

- CG4_ Comprendre el comportament interactiu de la persona en funció del gènere, grup o comunitat, dins del seu context social i multicultural
- CG11_ Establir una comunicació eficaç amb pacients, família, grups socials i companys i fomentar l'educació per la salut
- CG12_ Conèixer el codi ètic i deontològic de la infermeria espanyola, entenent les implicacions ètiques de la salut en un context social de transformació
- CG7_ Comprendre sense prejudicis a les persones, considerant els seus aspectes físics, psicològics i socials, com a individus autònoms i independents, assegurant el respecte a les seves opinions, creències i valors, garantint el dret a la intimitat, a través de la confidencialitat i el secret professional
- CG8_ Promoure i respectar el dret a la participació, informació, autonomia i el consentiment informat en la presa de decisions de les persones ateses, segon la forma en com viuen el seu procés de salut-malaltia

Transversal

- CT 1 Desenvolupar la capacitat d'avaluar les desigualtats per raó de sexe i gènere, per dissenyar solucions

No definides

Continguts

MÒDUL.1: LA CONDICIÓN HUMANA I L'ANTROPOLOGIA SOCIAL: Objectius: Identificar les principals condicions de l'existència humana, i comprendre el paper de l'entorn social i la cultura en el nostre procés d'adaptació al món. Reconèixer l'àmbit de la salut i la malaltia com a realitats condicionades per l'estructura social, i com a experiències condicionades pels discursos culturals. Metodologia docent i tipologia grupal: Aquest primer mòdul articularà 6 sessions plenàries de caràcter teòric-reflexiu, un seminari de lectura i un estudi de cas. Els seminaris s'organitzaran al voltant del títol "Cap a una exploració pràctica de la diversitat cultural" i els grups encarregats de dinamitzar-los assistiran prèviament a una tutoria grupal.

Tema 1. Els fonaments antropològics de la condició humana

- 1.1 Les dimensions fonamentals de l'existència humana
- 1.2 Revolució cognitiva, humanització i capacitat simbòlica
- 1.3 L'ésser humà com a ésser social i cultural
- 1.4 La interiorització de la realitat social i el procés de socialització
- 1.5 Investigar les societats i les cultures: una introducció a l'univers etnogràfic

Tema 2. La diversitat sociocultural de les societats humanes

- 2.1 Diversitat cultural i representació de la diferència
- 2.2 Etnocentrisme i relativisme cultural
- 2.3 Mobilitats humanes, globalització i interrelacions entre universos culturals
- 2.4 Gènere, societat i salut

MÒDUL.2: EL PROCÉS SALUT-MALALTIA I ELS SISTEMES MÈDICS. UNA INTRODUCCIÓ A L'ANTROPOLOGIA DE LA SALUT: Objectius: Comprendre amb major profunditat la influència de la societat i la cultura en el procés de salut-malaltia. Identificar els trets estructurals d'un sistema mèdic i reconèixer la diversitat existent a nivell etiològic, diagnòstic i terapèutic. Conèixer els principals conceptes teòrics formulats des de l'Antropologia de la Salut per a la descripció i anàlisi dels diferents sistemes mèdics. Reconèixer el procés de formació del sistema mèdic occidental i identificar les seves particularitats socioculturals. Metodologia docent i tipologia grupal: El mòdul comptarà amb cinc sessions plenàries de caràcter teòric i dos seminaris sobre casos etnogràfics. Els grups encarregats de dinamitzar-los assistiran prèviament a una tutoria grupal.

Tema 3. Els sistemes culturals mèdics i els models d'atenció

- 3.1 Les concepció de la salut i la malaltia com a sistema cultural
- 3.2 Cultura, etiologia i terapèutica I: models explicatius i itineraris terapèutics
- 3.3 Cultura, etiologia i terapèutica II: el pluralisme assistencial

Tema 4. Medicina, ciència i creença

- 4.1 Un nou objecte d'estudi per a l'antropologia de la salut: l'etnomedicina
- 4.2 Antropologia de la salut i pragmatisme: estudi de casos d'antropologia mèdica aplicada
- 4.3 El revers de la mirada i l'antropologia mèdica crítica: la biomedicina com a objecte d'estudi
- 4.4 El model mèdic hegemònic i les medicines subalternes

Tema 5. La malaltia vista per l'antropologia. Aproximació crítica al model mèdic hegemònic

- 5.1 La historicitat de la mirada mèdica
- 5.2 El particularisme, la multicausalitat i la multidimensionalitat
- 5.3 Els correlats orgànics dels universos culturals: L'eficàcia simbòlica i l'epigenètica
- 5.4 Cultura, subjectivitat i corporalitat

MÒDUL.3: LA DIMENSIÓ ECONÒMICO-POLÍTICA DE LA SALUT I LA MALALTIA: Objectius: Enfocar el procés de salut-malaltia-atenció des de la perspectiva de l'estructura social. Comprendre la relació entre les desigualtats socials i els indicadors epidemiològics. Explorar les causes i el tractament de les malalties des d'una òptica social i econòmico-política. Conèixer les aportacions de l'epidemiologia social en l'estudi de la salut i les desigualtats. Metodologia docent i tipologia grupal: El mòdul es desenvoluparà a través de 4 sessions plenàries de caràcter teòric, un seminari de lectura i un estudi de cas. Els seminaris s'organitzaran al voltant del títol "La malaltia com a estigma" i els grups encarregats de dinamitzar-los assistiran prèviament a una tutoria grupal.

Tema 6. Exclusió Social i malaltia

- 6.1 Desigualtat, pobresa i salut
- 6.2 L'estructura social i l'antropologia del cos: una aproximació a la noció d'Embodiment.
- 6.3 Classe social, gènere i "raça": Interseccionalitat i salut

Tema 7. La determinació Social de la Salut: condicionants estructurals *versus* estils de vida

- 7.1 El naixement de la Medicina Social
- 7.2 Entorn, condicions materials de vida i salut: propostes teòriques i metodològiques
- 7.3 Entorn, condicions materials de vida i salut: estudi de casos
- 7.4 Aportacions teòrico-metodològiques de l'Antropologia de la Salut al camp de la salut pública i les ciències ambientals
- 7.5 Antropologia de la Salut, crisis climàtica i malalties emergents

Tema 8. Malaltia i exclusió social

- 8.1 Una aproximació a la noció d'estigma en l'àmbit de la salut
- 8.2 Estigma i patologització de la diferència
- 8.3 Salut mental, malalties infecto-contagioses i diversitat funcional

MÒDUL 4: ANTROPOLOGIA I INFERMERIA. CAP A UNA ANTROPOLOGIA DEL TENIR CURA

Objectius: Vincular el bagatge dels mòduls anteriors amb l'univers específic de la praxis Infermera. Comprendre l'ètica de l'Infermeria des de la dialèctica care-curing. Entendre el potencial universal del paradigma del "tenir cura", valorant la seva necessària adaptabilitat en contextos interculturals. Metodologia docent i tipologia grupal: El mòdul 4 comptarà amb quatre sessions plenàries, i dos seminaris de lectura. Els seminaris s'organitzaran al voltant del títol "(Re)pensar la infermeria des de l'Antropologia" i els grups encarregats de dinamitzar-los assistiran prèviament a una tutoria grupal.

Tema 9. La infermeria més enllà dels procediments

- 9.1 Vulnerabilitat, cures, societat i cultura
- 9.2 Infermeria i Antropologia: una història de contactes i aliances
- 9.3 La construcció de la mirada Etnoinfermera

Tema 10. Antropologia de les cures i infermeria transcultural aplicada a la pràctica professional

- 10.1 Propostes teòriques i metodològiques des de la infermeria transcultural
- 10.2 Usos del paradigma de la transculturalitat: revisió de casos assistencials en contextos migratoris
- 10.3 Superant els models de competència cultural: Epidemiologia crítica i vulnerabilitat estructural

- 12 - Consum i producció responsables
- 13 - Acció climàtica
- 16 - Pau, justícia i institucions sòlides
- 05 - Igualtat de gènere
- 10 - Reducció de les desigualtats
- 02 - Fam zero
- 01 - Fi de la pobresa
- 03 - Salut i benestar
- 04 - Educació de qualitat

Activitats i Sistema d'avaluació

El sistema d'avaluació de les competències i els resultats d'aprenentatge d'aquesta assignatura contempla diferents activitats d'avaluació de la Matèria 2 - Ciències Psicosocials:

Sistema d'avaluació	Ponderació mínima	Ponderació màxima
SE1. Examen	30%	60%
SE2. Treballs individuals	5%	40%
SE3. Treballs en grup	5%	40%
SE4. Participació a l'aula	5%	10%

S'utilitza un sistema de qualificació quantitativa (de 0 a 10) i qualitativa (suspens, aprovat, notable, excel·lent, matrícula d'honor) segons RD 1125/2003.

Segons normativa UPF, els estudiants que tenen opció a realitzar la recuperació de l'assignatura són aquells que hagin obtingut una qualificació de "suspens", que són les úniques susceptibles de modificació en el procés de recuperació.

El sistema d'avaluació i el període de recuperació es detalla en el Pla d'Aprenentatge disponible a l'aula virtual a l'inici de l'assignatura.

Qualsevol forma de frau acadèmic serà sancionada d'acord amb la normativa d'avaluació del centre. En cas que es detectin indicis de frau, inclòs l'ús indegut d'eines d'intel·ligència artificial generativa, el professorat de l'assignatura podrà convocar l'estudiant a una entrevista individual amb l'objectiu de verificar-ne l'autoria.

Bibliografia i Recursos

- Benach J, Muntaner C. (2005) Aprender a mirar la salud. Como las desigualdades dañan nuestra salud. Barcelona: Viejo Topo.
- Brigidí, S., & Busquets-Gallego, M. (2019). Interseccionalidades de género y violencias obstétricas. MUSAS. Revista de Investigación en Mujer, Salud y Sociedad, 4(2), 37-52.
- Druker SM. (2018) Genes alterados, verdad adulterada. Cómo la empresa de los alimentos modificados genéticamente ha trastocado la ciencia, corrompido a los gobiernos y engañado a la población. Barcelona: Icaria.
- Esteban ML (2004) Antropología encarnada. Antropología desde una misma. Papeles del CEIC;(12):1-21
- Esteller, Manel (2017): No soy mi ADN, RBA Libros, Barcelona (versión catalana: No soc el meu ADN, La Magrana, Barcelona)
- Good, B. (2003), Medicina, racionalidad y experiencia. Una perspectiva antropológica. Edicions Bellaterra, Barcelona, pp.247-297
- Helman, Cecil (1994) Culture, Health and Illness. An Introduction for Health Professionals. Londres: Butterworth-Heinemann (Hi han edicions posteriors. Hi ha traducció al portuguès)
- Johannisson, K. (2006) Los signos. El médico y el arte de la lectura del cuerpo. Melusina, España.
- Kleinman, A. (1997) Patients and healers in the context of Culture. University of California Press. Berkeley.
- Kuriyama, S. (2005). La Expresividad del Cuerpo y la Divergencia de la Medicina Griega y China. Madrid: Siruela
-

LEININGER, M. (1995) Transcultural nursing: concepts, theories and practices. McGraw-Hill, Columbus.

- LUPTON, D (2012) Medicine as Culture: Illness, Disease and the Body, SAGE Publications
- Laplantine F, (1999), Antropología de la enfermedad. Ediciones del Sol, Buenos Aires.
- Le Breton, D. (1999), Antropología del dolor. Seix Barral, Barcelona.
- Marmot M. (2004) The Status syndrome. How social standing affects our health and longevity. New York: An Owl Book.
- Perdiguer E, Comelles JM^a, eds. (2000) Medicina y Cultura. Estudios entre la antropología y la medicina. Barcelona: Bellaterra.
- Robin, M.M., (2012) Nuestro veneno cotidiano. La responsabilidad de la industria química en la epidemia de las enfermedades crónicas. Barcelona: Ediciones Península y ditions La Découverte/arte Editions (Orig. 2011).
- SAAVEDRA SOLANO, Nayelhi I. Conceptualización de las emociones en tres sistemas médicos: la medicina tradicional china, ayurveda y medicina tradicional mexicana, en Revista Latinoamericana de Estudios sobre Cuerpos, Emociones y Sociedad. N°20. Año 8. Abril 2016-Julio 2016. Argentina. ISSN 1852-8759. pp. 41-53.
- Schrecker T. (2013) Beyond 'run, knit and relax': can health promotion in Canada advance the social determinants of health agenda? Health Policy. Oct;9 (Spec Issue):48-58.
- Valls Llobet C. (2020) Mujeres invisibles para la medicina. Desvelando nuestra salud. Madrid: Capitan Swing.
- Winkelman, M. (2009) Culture and Health: Applying Medical Anthropology. San Francisco: Jossey-Bass.
- Esteban, Mari Luz, comp. (2007) Introducción a la antropología de la salud. Aplicaciones teóricas y prácticas. Bilbao, OSALDE-OP.
- Kottak, C. P. (1994). Antropología. Una exploración de la diversidad humana. McGraw Hill, Madrid.
- Mallart Guimerà, Lluís (1992) Sóc fill dels Evuzok. La vida d'un antropòleg al Camerun. Barcelona, La Campana.
- Martínez Hernández A, (2008), Antropología Médica. Teorías sobre la cultura, el poder y la enfermedad. Anthopos, Barcelona.
- SPECTOR, R. (2000c) La enfermería transcultural: pasado, presente y futuro. Cultura de los Cuidados, IV/7-8: 116-127
- Torralba, F. (1998) Antropología del Cuidar. Institut Borja de Bioètica/Fundacion Mapfre Medicina, Barcelona.